



ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті



ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

І КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

І КНИГА



Қостанай, 2023

УДК 37.02
ББК 74.00
И 63

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. I Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1081 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1081 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5



9 786013 562445

УДК 37.02
ББК 74.00

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023

ӨОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУМЕН ҮНДЕСТІГІ

*Маканаева Асель Султановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Кайкина Алтынай Конысбековна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Жақсылық Надира Досжанқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы
«Әулікөл ауданы білім бөлімінің
Диев жалпы білім беретін мектебі» КММ
Диев ауылы, Қазақстан
E – mail: makanaeva83@mail.ru*

Аңдатпа

Ыбырай Алтынсарин – нағыз халықшыл жазушы, өмір шындығын озық идея тұрғысынан таныта білген кемеңгер суреткер, аса қажырлы қоғам қайраткері, заманының ең маңызды мәселесін көтеріп, жыр төккен азамат ақын, жаңашыл жазушы, сол жаңаның тынымсыз жаршысы. Ыбырай Алтынсарин қазақтың ағартушылық тарихында және ұлттық мектебінің қалыптасуында терең із қалдырды. Өз бойындағы қуатын халық мақсаты үшін аямай жұмсаған адал жанды азамат. Берілген мақалада Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің ағартушылық идеяларының қазіргі білім берумен үндестігі қарастырылады.

***Түйінді сөздер:** мектеп, білім беру, оқулық, Ы.Алтынсарин, әдеби мұра, ағартушы, білім.*

Аннотация

Ибрай Алтынсарин – подлинный народный писатель, гениальный художник, выдающийся общественный деятель, поэт, писатель – новатор, неутомимый предвестник новогоремени, поднимающий самые важные вопросы своего времени. Ибрай Алтынсарин оставил глубокий след в истории казахского просвещения и становления Национальной школы. Честный человек, который не жалеет своей энергии ради целей народа. В данной статье рассматривается совместимость просветительских идей Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кобеева с современным образованием.

***Ключевые слова:** школа, образование, учебник, Ы.Алтынсарин, литературное наследие, просветитель, знание.*

Abstract

Ibrai Altynsarin is a genuine people's writer, a brilliant artist, an outstanding public figure, a poet, an innovator writer, an indefatigable harbinger of the new age, raising the most important issues of his time. Ibrai Altynsarin left a deep mark in the history of the Kazakh enlightenment and the formation of the NationaSchool. An honest man who does not spare his energy for the sake of the people's goals. This article discusses the compatibility of educational ideas of Ybyray Altynsarin and Spandiyar Kobeev with modern education.

***Key words:** enlightener, literary works, literary heritage, patriotism, knowledge.*

Қазіргі әлем өте тез өзгеруде. Технология біздің өмірімізге мықтап еніп, жыл сайын жаңа деңгейге көтерілуде. Әлеммен бірге адамдар да өзгереді. Адамдармен бірге қазіргі білім де өзгеруі керек. Білім қазір жаңа тәсілдермен, цифрлық ресурстармен, үлкен білім ағынымен өзгеруде. Қазіргі кезеңде біздің қоғам жаңа формациядағы мұғалімдерге өте мұқтаж. Бірақ қай заман болмасын мұғалім мәңгілікке мұғалім болып қала береді. Халқымыздың педагогикалық мұрасы туралы, оның ішінде қазақ халқының ұлы ағартушысы және педагогы Ы.Алтынсариннің және ізбасары С.Көбеевтің мұралары туралы ұмытпауымыз керек. Бүгінгі мақалада мен педагог және ағартушы Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевті еске алғым келеді. Естеріңізге сала кетейін, ол 1878 жылы Қостанай уезінің Обаған болысының №3 ауылында кедей отбасында дүниеге келген. Балалық шағында ол Бурабай уезінің Алакөл (қазіргі Ақсуат) көліндегі Обаған болысының екі сыныпты орыс – қазақ мектебінің алғашқы оқушысы болу бақытына ие болды. Бұл қазіргі Қостанай облысының аумағында Ыбырай Алтынсариннің өзі ашқан 20 – дан астам мектептің бірі. Ұлы мұғалім бірден ізденімпаз жасөспірімге назар аударды. Кейіннен Ыбырай Алтынсарин Көбеевті өзінің ең үздік оқушыларының бірі деп атайды. Оның кеңесі бойынша Спандияр Қостанай орыс – қазақ училищесінің жанындағы педагогикалық сыныпқа түсті. Ол аяқталғаннан кейін Спандияр Көбеевтің ондаған жылдарға созылған ағартушылық қызметі басталды. Ол өзі оқыған Ақсуат мектебінде мұғалім болып бастады. 1901 жылы Көбеев Торғыз уезінің Торғай болысының Кишіқұм ауылында жұмыс істей бастады. Содан бері Көбеевтің бүкіл өмірі қазіргі балаларын оқыту мен тәрбиелеумен байланысты болады. Оның бастамасымен Тубек, Қарқын, Шолақсай, Бурабай, Уәли – сай мектептері ашылды. 1931 жылы ол Ақсуат бастауыш мектебін жеті жылдық, ал 1944 жылы орта мектепті қайта құру туралы өтініш білдірді. Ол тұрақты директор болған

осы мектептегі тәжірибені Спандияр Көбеев 1951 жылы жарық көрген "Орындалған арман" кітабында сипаттаған.

Ұлы ұстаздың Спандияр Көбеевке әсері күшті болғаны соншалық, педагогикалық қызметте ол Ыбырай Алтынсариннің идеяларын ұстанды. Мен Спандияр Көбеевтің оқу – тәрбие жұмысының негізгі қағидаттарына тоқталғым келеді, олардың көпшілігі әлі де өзекті. Көбеев мұғалім мен оқушымен тікелей байланыс орнату қажеттілігін қорғады. Осы «байланыс» арқылы ол қазіргі педагогика ғылымында мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесуі деп аталатын нәрсені түсінді. Тығыз байланыс үшін ол қарапайым әдістемелік әдістерді қолдануға кеңес берді және жаңа материалды түсіндіруді ең қолжетімді тілде жүргізуге кеңес берді. Ол тек осындай өзара әрекеттесу арқылы мұғалім оқушының білімін, оның дамуын толық бағалай алады деп сенді. Бүгін біздің еліміздегі білім беру жүйесін дүр сілкіндіретін модернизацияның арқасында біз мұғалім мен оқушы арасында көбірек кедергілер пайда болатынына келдік.

Спандияр Көбеев мұғалімнің оқушымен жеке жұмысының жақтаушысы болды. Осыған байланысты ол оқушылардың білімді әр түрлі жолмен игеретінін байқайды, сондықтан мұғалім әрқайсысына көзқарас таңдауға міндетті. Ескі мектепте жеке көзқарас принципі өте белсенді енгізілді. Қазір, менің ойымша, бұл қағида әлеуметтік – элиталық сипатта. Дарынды мектеп оқушыларына көбірек көңіл бөлінеді. Олар үшін арнайы білім беру ұйымдары құрылады: «Дарын», Назарбаев Зияткерлік мектептері. Сонымен қатар, Көбеев оқытуды даралау туралы айта отырып, бұқаралық мектептің жұмысын атап өтті. Спандияр Көбеев педагогикалық үдеріс ел азаматын қалыптастыруға тиіс екеніне сенімді болды. Ол өз мектебінде қазақстандық патриотизмді қалыптастыруға бағытталған тәрбие жұмысының жүйесін құрды. Оның оқу орнына келгендер ерекше атмосфераны, азаматтық рухты атап өтті. Сөзсіз әрбір оқушы қоғамға пайда әкелуге ынталы болды. Сонымен қатар, Көбеев мамандық алуға көп көңіл бөлді. Мектеп түлектері жүргізуші, тракторшы, аспаз, бухгалтер мамандықтарын иеленді. Қазіргі мектеп те түлектерге еңбек нарығында өздерін сенімді сезіну үшін кейбір мамандықтардың қарапайым негіздерін беруі керек. Көбеевтің тұлғасы соншалықты күшті болды, ол XIX ғасырда айтқан идеялары әлі де өзекті. Бірақ Спандияр Көбеевтің көптеген өсиеттері осы уақытқа дейін орындалмағанын мойындауымыз керек. Отандық білім беруді жаңғырта отырып, біз бұл баға жетпес мұра туралы ұмытпауымыз керек.

Мұғалімі сияқты Көбеев педагогикалық қызметті әдеби еңбекпен ұштастырды. Спандияр Көбеев Иван Крыловтың ертегілерін аударудан бастады. Бұл аудармалар басқа ақындардың аудармаларымен және «Отан» түпнұсқа өлеңімен бірге 1910 жылы қазанда шыққан жазушының алғашқы кітабын құрады. Екі жылдан кейін Көбеев К.Д.Ушинскийдің «Туған сөз» оқулығына еліктеп, қазақ мектептерінде оқуға арналған «Үлгілі бала» хрестоматиясын шығарады. Кітапқа Л.Н.Толстой, К.Д.Ушинский ертегілерінің, балалар әңгімелерінің аудармалары кірді.

Ыбырай Алтынсарин Қазақстан тарихына көрнекті ағартушы, педагог, қоғам қайраткері ретінде енді. Бүгін республикадағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын еске түсірмеуге болмайды. Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Ол білім беруді мақсат ретінде емес, құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Олар ағартушылықты прогрестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырды, онсыз бүкіл ұлттың дамуы мүмкін болмады.

Ыбырай Алтынсарин мектепте берілетін білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын, өмірінің өтпелі кезеңіндегі халық үшін пайдасын ескере отырып бағалады. Ол мектептің адамгершілік – тәрбиелік рөліне үлкен мән берді. Бастапқы тәрбие балада «шенеунік емес, ақын емес, қолөнерші емес, адам» ретінде көрінуі керек. Алтынсарин мектептің негізгі мақсатын оқушылардың бойында жоғары адамгершілікті қалыптастыруда, олардың бастауыш ғылыми білімді игеруінде, жаратылыстану – ғылыми дүниетанымды дамытуда көрді. Алтынсарина озық мәдениеттің жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударды, оны халыққа қызмет етуге шақырды, ондағы адамгершілік сезімін дамытты және бұл қасиеттер адамға ерте жастан сіңірілуі керек екенін түсінді, сондықтан ол өзінің барлық күш – жігерін, білімін, энергиясын жас ұрпақты тәрбиелеуге берді. Алтынсариннің оқулық материалдарындағы еңбек тәрбиесі мәселелері орталық орындардың бірін алады – бұл еңбектің психологиялық және тәрбиелік тұрғыдан принципті маңыздылығын атап өтті. Тәрбие адамның ақыл – ойын дамытып, оған белгілі көлемдегі ақпарат беріп қана қоймай, ондағы байыпты еңбекке деген құштарлықты оятуы керек, онсыз оның өмірі лайықты да, бақытты да бола алмайды», – деді Алтынсарин, еңбекке деген сүйіспеншілік адамның бойындағы адамгершілікті нығайтады. Еңбектің мәні, Алтынсаринді түсінудегі еңбектің мәні адамның жеке әл – ауқатын қамтамасыз ететіндігінде немесе оған қанағат пен ішкі тыныштық әкелетіндігінде ғана емес. Оның басты талпынысы – қазақтардың балаларын өз халқына пайдалы болатындай етіп оқыту және егіншілік пен өнеркәсіптің жетістіктеріне баулу [1, б. 112].

Ыбырай Алтынсарин бүкіл өмірін демократиялық зиялы қауымның алғашқы кадрларын дайындауға арнады. Төрт екі сыныпты училище, жеті болыстық мектеп, Орскіде мұғалімдер мектебі, Торғайда қолөнер училищесі, Ырғызда қыздар мектебі ашылды. Алтынсарин құрған қазақ мектептері бұқара арасында озық демократиялық мәдениетті таратудың алғашқы бекінісі болды. Ол тәрбиелеген алғашқы халық ұстаздары – қазақтар оның жолсерігі болды, Ыбырай Алтынсарин бастаған прогрессивті істің ізбасарлары болды. Педагогикалық жұмыста, Алтынсариннің пікірінше, мұның бәрі мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін таба білуі және балалармен дұрыс қарым – қатынаста болуы туралы. Қазақ мектебіне қатысты дидактикалық міндеттерді қоюда және шешуде Алтынсарин мектепте тәртіп пен ұйымшылдықты, оқу процесінде берік режимді және оқушылар арасында тәртіпті орнатуға ұмтыла отырып, алға үлкен қадам жасады. Ы.Алтынсариннің мұғалімнің міндеттері туралы нұсқауы – оларды қалай оқыту керек, оқушыларға қатысты – оларды қалай үйрену керек – оның заманауи әдістеме ережелерінде терең және жан – жақты хабардар екендігін көрсетеді. Ауызша сөйлесудің әртүрлі әдістері туралы түсініктеме беру. Ақыл – ой және жазу жаттығулары, ол балалардың кез – келген еңбегі мағынасыз істерге жұмсалмай, мағынасы мен жүйесі болуы үшін жазды.

Ы.Алтынсарин балаларды оқытудың оқу әдістері мен тәсілдерін мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мәнін түсіндірді:

а) оқыту әдістері – бұл балалардың мектепке, сабақтарға, одан әрі ғылымға, өзін – өзі тәрбиелеуге деген қызығушылығы оянатын жол.

б) сабақтарда балалардың ақыл – ой белсенділігінің жаттығулары қажет, мысалы, әңгіме, түсіндірме оқу әдісі бұл көрнекілік пен өмір фактілерін тартуға көмектеседі: тақырып пен құбылыстарды сипаттау, олардың қасиеттерін салыстыру, белгілі бір қорытынды жасау. Осылайша, балаларда дұрыс ойлау қабілеттері қалыптасуы мүмкін.

Ы.Алтынсарин қолөнер және ауыл шаруашылығы училищелерін ашуға көп күш жұмсап, Қазақстанның экономикалық дамуына қажетті мамандарды жергілікті халықтың ортасынан даярлауға айрықша мән берді. Қазақстанда қыздар білімінің басталуы да Алтынсариннің есімімен байланысты. Ол осы мектептерде жергілікті халықтың қажеттіліктеріне сәйкес дайындалған, көшпелі өмірден отырықшы күйге өткен оқыту мен қолөнерді енгізді. Теориялық пәндерден басқа, ұлдар ағаш ұстасы және басқа да қолөнер бұйымдарын, ал қазақ шөкірттері – тігу, кесу, жүннен және жылқы жалынантаспалар мен белдіктер дайындауды үйренді.

Оның қаламынан шыққан мақалалардың көпшілігі өзекті шындықты моральдық – педагогикалық бағалау болып табылады. Атап айтқанда, «Қырғыз болыстық мектептері туралы жазбаларда» Алтынсарин орыс тілін үйрену қажеттігі туралы жазды, ол қазақ халқының арасында көрші халықтардың тілін және олардың сауаттылығын үйренуге деген ұмтылыс, басқалармен қатар көрінетіні туралы айтты. Біріншіден, олардың жағдайы қазір экономикалық және саяси тұрғыдан алғанда, олар әр қадам сайын білімге, мысалы, орыс тілі мен сауаттылыққа мұқтаж болады, екіншіден, бұл адамдар табиғи түрде өте ізденімпаз және қабылдаушы. (Ол зорлық – зомбылықпен орыстандыруға қарсы болды. Орыс тілін меңгеру саналы және біртіндеп жүруі керек) [2, б. 67].

Педагогиканың тәрбиелік мұраттары және Алтынсариннің мектеп жүйесі ғылым мен жалпы білім беруді жоғары бағалауға, балаға деген сүйіспеншілікке және оның жеке басын құрметтеуге негізделген. Өз халқының пайдасына қызмет ете алатын жастарды дайындау мақсатында еңбек етті. Алтынсарин мектептің негізгі міндеті – оқушыларға нақты білім беру деп санады және оқушылардың бұл білімді көрнекі түрде игеруіне қол жеткізді.

Ы.Алтынсарин қазақ мектептерін ұйымдастыру жөніндегі өз қызметінің негізіне мынадай мақсаттар мен міндеттерді қойды. Діндердің ықпалынан тыс мектеп жаңа азаматтарды, Жаңа Өмір үшін күресушілерді дайындауы керек. Бұл халық үшін мәдениетті, ғылымды игерудің алфавитіне айналуы керек. Мектеп өзінің құрылымы бойынша сөздің кең мағынасында жаңа мәдени өмірдің үлгісі болуы керек – жаңа әдеттер, тәртіп, тәртіп, қазақ халқының ортасында гигиена, санитария, қолөнер мен өнерді бастады. Мектепте тәжірибелі көкөніс бақшасы мен гүл бақшасы болуы керек. Мектеп айналадағы халық арасында мәдениеттің шынайы ошағына айналуы, қазақ халқының сауатты бөлігі ғылыми – танымал кітаптарды оқи алатындай жақсы кітапханаға ие болуы тиіс. Мектептегі мұғалім – істің сәттілігін шешеді, бәрі оған, педагогикалық жұмысқа дайындалуына, өз ісіне деген сүйіспеншілігіне байланысты [3, б. 89].

Қазіргі уақытта Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде таныды. Тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан жаңа прогрессивті технологияларды пайдалана отырып, әлемдік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын әлеуметтік даму деңгейінің критерийлері ретіндегі рөлі мен маңызы артып келеді. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму

қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтылғандай, Алтынсарин өз уақытында осындай мәселелерді шешті.

Қазақстандық қоғамның қазіргі геосаяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайы, әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдасу Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесін жаңғыртуды талап етеді. Процесс ретінде білім беру әлеуметтену процесінде жалпыадамзаттық және ұлттық – этникалық құндылықтардыөзімен, басқа адамдармен (отбасымен, ұжыммен), қоғаммен, табиғатпен, дінмен, мәдениетпен адамның өзара әрекеттесу жүйесі ретінде қарастырады. Алтынсариннің қызметінде бұл мәселенің шешімі өз көрінісін табады. Нәтижесінде білім бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіндегі түлектің нақты моделінде көрініс табуы керек [4, б. 154].

Құндылықтар білім беру мазмұнында оның мақсаттары арқылы көрінеді:

- адамзаттың ортақ үйі ретінде табиғатқа құндылық қатынасын қалыптастыру;
- жер бетіндегі өмір мен жоғары құндылық субъектісі ретінде адам туралы идеяларды қалыптастыру;
- адам өмірінің әлеуметтік құрылымына (Отанына, мемлекетіне, отбасына, Отан тарихына және қазіргі уақытқа)құндылық қатынасын қалыптастыру;
- гигиена, құқық, эстетика, экономика және экология саласындағы мәдени өмір нормаларына құндылық қатынасын қалыптастыру;
- еңбек қызметінің, кәсіптің, әлеуметтік қарым – қатынастың әртүрлі түрлеріне құндылық қатынасын қалыптастыру;
- өмірлік ұстанымды қалыптастыру, өмір жолын жеке таңдау, өзін – өзі жүзеге асыру және өзін – өзі тану қабілетін дамыту.

Қазақстан мектебінің түлегі мәдениет субъектісі ретінде сипатталады:

- өз халқының тілін, тарихын, мәдениетін білу;
- өнерге, мәдениетке, әдебиетке, ғылыми жетістіктерге, бостандық, еңбек, ақиқат нәтижелеріне құндылық қатынасы;
- заманауи техникамен және коммуникация құралдарымен жұмыс істей білу;
- айналасындағы адамдардың сезімдері мен сезімдерін түсіну;
- жақсылық пен сұлулықты құру;
- ана, Мемлекеттік және шет тілдерінде сөйлесе білу. (Ы.Алтынсарин мұны өз шәкірттерінде тәрбиелеуге ұмтылды).

Орта білім берудің мақсаттары мектеп түлегінің өмірлік рөлдер түрінде ұсынылған негізгі құзыреттерін анықтайды:

- мейірімді адам;
- қамқор отбасы мүшесі;
- шығармашылық даралық;
- жауапты азамат;
- дені сау және жетілген тұлға.

Әлеуметтік өзгерістер, қоғам өмірінің әлеуметтік – экономикалық және саяси жақтарының жаһандануы мектепті әлеуметтік институт ретінде жас ұрпаққа сапалы жалпы білім алуға мүмкіндік беру мақсатында жалпы орта білім беру мазмұнын жаңартуды талап етеді.

Орта білім беру мазмұнын жаңартудың негізгі бағыттары:

- жеке тұлғаның да, жалпы қоғамның да дамуына ықпал ететін құндылықтарды дамыту;
- білім беру мазмұнын оқушыларды танымның ғылыми әдістеріне және дербес зерттеулерге мақсатты және жүйелі түрде тартуға, танымдық мотивацияны қалыптастыратын және ақпараттық технологиялардың дидактикалық мүмкіндіктерін ескеретін оқу жағдайларын кеңінен қолдануға бағдарлау;
- болашаққа деген көзқарастарды қалыптастыру, қоғам мүшесі және халықаралық ынтымақтастық субъектісі ретінде адамға қажет моральдық негіздерді нығайту;
- білім беру мазмұнын ұлттық мәдениетті құрметтеуге және басқа мәдени бастауларға қатысты ашықтыққа тәрбиелеуге бағыттау [5, б. 78].

Қазақстанның болашағы негізінен мұғалімнің әлеуметтік – экономикалық және рухани – адамгершілік құндылықтар жүйесінде қандай орын алатынына байланысты. ЖОО–да сапалы кәсіптік білім беріп қана қоймай, осы мамандықтың беделін нығайту мақсатында педагог кадрлар үшін әлеуметтік кепілдіктерді де қамтамасыз ету қажет. (Мұғалім рөлінің маңыздылығын Ы.Алтынсарин жоғары бағалады).

Қорытындылай келе, Спандияр Көбеев пен Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметінде де, Қазақстан Республикасының 12 жылдық орта білім беру тұжырымдамасында да басты мақсат шетелдік мамандардың тәжірибесін пайдалана отырып, қазақстандық білім беруді сұранысқа ие нәтижеге бағдарланатындай етіп ұйымдастыруға болатындығын көрсету екенін атап өткен жөн.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин. Үш томдық шығармалар жинағы. Алматы Баспасы. 1976 ж.

2. Ы.Алтынсарин. Таңдалған шығармалар . Алматы. 1968 ж.
3. Ы.Алтынсарин. Педагогикалық идеялар және ағартушылық қызмет. Алматы. 1968 ж.
4. Қ.Жұмағұлов. «И. Алтынсарин» Ташкент. 1975 ж.
5. Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасы

ӨОЖ 373.1

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КУБЕЕВТИҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Маматқадыр Гүлнара Мирзакаримқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Гаенко Лилия Владимировна
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Белянцова Оксана Юрьевна
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №22
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: Gulnaraa98@inbox.ru*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Бүгінгі білім беру саласында заманауи бағыттағы педагогикалық мәселелер жалпы қоғам үшін маңыздылығын арттыра отырып, мұғалімді педагогикалық тұрғыда жан – жақты дамыту. Мұғалімнің дамуы – келесі ұрпақтың дамуы екенін түсіндіру болып табылады. Мақсаты, педагогикалық білім беруді үйрету, педагогикалық қызметтерді дұрыс орындауға шақыру болып саналады.

Түйінді сөздер: оқыту мен тәрбиелеу, сапалы білім, тіл табысу, ағартушылық, үйрену.

Аннотация

Актуальность и цель: Всестороннее педагогическое развитие учителя повышая его значимость для общества в целом в современной сфере образования. Это объяснение того, что развитие учителя – это развитие следующего поколения. Цель, обучение педагогическому образованию, является призывом к правильному выполнению педагогической деятельности.

Ключевые слова: обучение и воспитание, качественное образование, коммуникабельность, просвещение, обучение.

Abstract

Relevance: Modern pedagogical problems in the direction of the modern sphere of education, increasing their significance for society as a whole, the comprehensive development of a teacher in a pedagogical sense. Explain that teacher development is the development of the next generation. The goal is to teach pedagogical education, to call for the correct performance of pedagogical activities.

Key words: teaching and upbringing, quality education, communication, enlightenment, learning.

*Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат.
Ол – мектептің жүрегі.
Ы.Алтынсарин*

Ыбырай Алтынсарин – қазақтың аса көрнекті ағартушысы, өз заманының ақыл – ойшылы, тарих беттерінде аты алтын әріптермен жазылған, өз жұртының жүрегін ойып тұрып орын алған, елім деп еңіреген ердің ері, тарихи тұлғасы. Біз оның бейнесінен тек қазақ халқының мәдени – экономикалық дамуын, қазақтың ұлт болып бірігуін көксеген ұлт жанашырын көреміз. Әр бір жасаған іс – әрекетінен халыққа деген ыстық ықыласын, махаббатын, бойына сыймай тұрған қайратынан ұлт болмысын, халқым деп сол жолда сарп еткен күш – жігерін көруімізге болады.

Алтынсарин халық ағарту жүйесін барынша кеңейтуге ниет етеді, осы мақсатпен әрбір болыста бастауыш мектеп ашу жөнінде арнайы хат дайындайды. Онымен қоса бұл мектептер қазақтардың тұрмысына бейімделген яғни көшпелі болу керек деп есептейді: жазда қазақ ауылдарымен бірге жайлауға шықса, қыстыгүні қыстауда болады [1, б. 15].

Бұрын, білетініміздей мектеп ашу деген қазіргідей оңай болған жоқ. Әрбір іс Ресей мемлекетінің қолдауымен, рұқсатымен ғана жүзеге асып отырылғаны баршамызға мәлім. Ештеңеге қарамастан, қайтпас қайсарлығының арқасында білім негізінің ірге тасы қаланатын бастауыш мектептерін аша білді. Мектептердің ашылуынан – ақ істің соңын ойлап, көшпелі мектептер ашты. Ол